

TRANSFEMİNİZM: FEMİNİZM HERKES İÇİN Mİ?

Selin BERGHAN*

Özet: Transfeminizm, cinsellik tartışmalarına cinsel kimlik kavramını trans bireylerin deneyimleri üzerinden eklemeyi amaçlar. Cinsel kimlik, feminizm ve kuir teori içinde de yeterince tartışılmamıştır. Trans kimlikler, biyolojik ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiselliği tartışırken ya bir reddetme ya da bir ispat etme konumu olarak kullanılmış, bunun dışında görünmez kalmıştır.

Bu yazı da transfeminizmin, feminist ve kuir teoriye yönelik eleştirilerini ve katkılarını özetlemeye çalışmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Transfeminizm, feminizm, kuir teori, trans

Trans-Feminism: Feminism For All?

Abstract: *Transfeminism aims to articulate the concept of sexual identity within the debate of sexuality through trans individuals' experiences. Sexual identity has not been adequately discussed in feminism or queer theory. While discussing the relationality between sex and gender trans identities have remained invisible, unless referred as a "verification" or "falsification".*

This article summarizes transfeminist challenges and contributions to feminist and queer theories.

Key words: *Transfeminism, feminism, queer theory, trans*

Giriş

Bell Hooks feminizmi, dışarıda bırakılmışlardan merkeze doğru kurarak feminizmi genişletmiş, daha çok kişi için mümkün kılmıştı. Siyah işçi bir kadının dışlanmışlığı yalnızca toplumsal cinsiyet ile değil, ama aynı zamanda ırk, sınıf ve bu üçü arasındaki etkileşimle de ilgiliydi. Feminizmin farklı "kızkardeşlik" deneyimlerini kapsayabilmesi, kendi içinde bu kesişimleri anaakımlaştırabilmesiyle mümkündü.

Transfeminizm de benzer bir genişletme çabasıdır (**Enke, 2012**). Üstelik çift yönlüdür; hem trans çalışmaların feminizmin içindeki marjinal konumdan çıkmasını, hem de trans çalışmalara feminist ilkeleri dahil etmeyi amaçlar (**Koyoma, 2001**). Transfeminizm, anaakım feminizmin kadınlar için talep ettiklerini, trans ya da değil tüm kadın ve erkekler için talep etmektir. Bu anlamda, cinsel hakları herkes için genişleterek, bir insan hakları meselesi yapma çabasıdır. Ayrıca "herkes"i kapsamakta yetersiz olmakla eleştirilen ikinci dalga feminizmin ve kuir teorisinin eleştirel bir okumasıdır.

Trans + Feminizm

"Trans" önce bir önek iken, transların 1990'ların başından itibaren hem hareket içinde hem de

akademide kendi söylemlerini üretmeleriyle¹ gelişen bir çalışma alanının da adı haline geldi. Hatta bu çalışmaların feminizme katkısı olarak transfeminizm, feminizmin "yeni bir aşaması" olarak değerlendirilebilir.

Trans terimi; cinsel yöneliminden bağımsız olarak tüm trans kadın ve erkekleri, gender queer'leri, butch queer'leri, drag king'leri, bi-gender, pengender, interseks, kadın, erkek ve tüm olası ezilen cinsel azınlıkları birleştirmek için kullanılan bir terim. İki kutuplu toplumsal cinsiyet hiyerarşisi, normdan uzaklaşanlar üzerindeki tahakküm ve şiddet üzerinden kurulur. Trans terimi de bu nedenle normdan uzaklaşan herkesi kapsayacak şekilde anlamlandırılıyor. Kapsayıcı, dolayısıyla "güçlü" bir terim.

Toplumsal cinsiyet düzenini sorgulamak ve ataerkil tahakküme meydan okumak feminizmin de temel amacıdır. Feminizm ve trans çalışmalar arasındaki bu ortak zemine rağmen, ikisi arasındaki ilişki gerilimlidir. Bu anlamda transfeminizm, bir barış ve ortaklaşma çağrısıdır.

Trans kadınlar ve feministler arasındaki bu gerilim, kadın kimliğinin ve bedenin tanımlanmasıyla ilgili

*Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği aktivisti

olarak başlamıştır. Bilindiği gibi, ikinci dalga feminizm toplumsal cinsiyet kavramını tanımladığında, kadın sorununa ilişkin önemli bir cevap sağlamış oldu: Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik doğal değil, yapaydı. Toplumsal cinsiyet de cinsiyet farklılıkları üzerine kültürel ve sosyal olarak bindirilmiş bu eşitsiz yapının nasıl üretildiğini analiz etmek için güçlü bir araçtı. Ancak toplumsal cinsiyet, biyolojik olandan ayrılırken, biyolojik cinsiyetin ikili yapısı doğal kabul edildi ve üreme üzerinden tanımlanıyor olması sorgulanmadı.

Burada transfeminizm açısından iki önemli sorun alanı var: İlki toplumsal cinsiyetin bir sosyal inşa olmasına karşın, trans kadınların kadınlık kimliklerinin reddediliyor olması. İkincisi ise biyolojinin, üreme üzerinden iki karşıt sabit konum olarak tanımlanması.

Trans kadınlar, kadın bedenine tecavüz etmekle de suçlandılar; ataerkil tıp tarafından oluşturulmuş antifeminist bir fenomen olarak da tanımlandılar yalnızca kadınlara açık yapılan feminist etkinliklere de alınmadılar (Stone, 1991; Gamson, 1997; Hines, 2007). Bu tepkileri veren feministler, bedene yapılan müdahaleye karşı çıkıp, transların kadınlıklarını "taklit" olduğu gerekçesiyle reddettiler. Böylece bedeni de yalnızca üreme işlevi üzerinden ve "doğal" olarak tanımlamış oldular. Kadınlık kimliğinin inşası için penis sahibi olmamayı önkoşul olarak dayatmak, toplumsal cinsiyeti "sosyal bir inşa" olarak tanımlamayı da zorlaştıran bir tepkidir. Üstelik kadın doğulmaz, olunur düsturuyla da çelişir. Tüm cinsiyet kimliklerinin yapılandırıldığı kültürel alanda, "gerçek" ve "taklit" ne anlama gelir? (Garber, 1992).

Trans kadınların kadınlık kimlikleri kraldan çok kralcı olmakla da eleştirilmiştir (Shapiro, 1991). Toplumsal cinsiyetleri ile biyolojileri arasında uyum kurma çabaları, değerli bir toplumsal cinsiyet performansı olarak değerlendirilmemiştir. Her toplumsal cinsiyet kimliğinin bir inşa olduğunu kabul edip, bazılarını yetersiz performanslar olarak değerlendirmek de "yeterince kuir" değildir.

Trans + Kuir

Bilindiği gibi, kuir (Queer) teori postmodernizm ile birlikte feminizmin, kadınlar arasındaki ve diğer cinsel azınlıklar arasındaki farklı deneyimlere açılmasına katkı sağladı. Biyolojik ve toplumsal cinsiyet arasında yapılan ayrımı sorguladı. Biyolojik cinsiyetin "doğal" kabul edilmesine ve biyolojinin tek bir görünümüne, yani üremeye indirgenmesine karşı çıktı (Butler, 1989; Butler, 1993). Cinsiyet ve

toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiselliğin, toplumsal cinsiyetin bedenli olduğunu ve cinselliğe de toplumsal olarak cinsiyetin dayatıldığına işaret ettiğini savundu (Elliot, 2009).

Kuir teorisinin, heteroseksüelliğin verili kabul edilen statüsünü ortaya çıkaran ve devamlılığını sağlayan söylem ve pratikleri analizi, aynı zamanda eşcinsel özne pozisyonu da tanımladı. Eşcinsel özneye olan ilgi paradoksal bir şekilde heteroseksüel/homoseksüel ayrımını kuvvetlendirdi ve kuir teorisinin, cinsel yönelim etrafında söyleme geçmesine yol açtı². Trans bireylerin gerçeklikleri ve cinsiyet kimliği meselesi kuir teori içinde de görünmez kaldı; trans kimlikler yalnızca biyolojik ve toplumsal cinsiyet arasındaki uyumu reddetmek için teoride yer aldı.

Kuir teorisinin, cinsel kimliklerin, ikili toplumsal cinsiyet kategorilerine sığmayan akışkanlığını ve müphemliğini tartışırken, trans kimlikleri sabit kimliklere karşı çıkmak için önemli bir pozisyon olarak tanımlaması, ancak teorisinin neredeyse tamamen eşcinsel söylem ile şekillenmiş olması trans feministler tarafından eleştirilmektedir (Namaste, 2005). Heteroseksizme karşı çıkmak için tek mümkün kategori eşcinsel kategorisi midir? Cinselliğin hapsediği ikili kategorileri, bir yenisini inşa etmeden analiz etmek nasıl mümkün olabilir?

Trans kimliklerin kuir okuması, yalnızca biyoloji ile toplumsal cinsiyet arasında bir uyum olmadığı iddiası ile sınırlı değildir. Uyum arayan ve aramayan translar arasında, normları aşındıranlar ve yeniden üretenler gibi bir ayrım yapmak hiyerarşi yaratır (Elliot, 2009). Uyum arayan trans kimlikler de cinsel çeşitliliğin bir parçası değil mi? Kuir olmak belirli bir cinsel performans gerektiriyorsa, yani politik olan belirli bir toplumsal cinsiyet ifadesine indirgenirse, kuirin hegemonik cinsiyet düzenine eleştirel olma ilkesi ile çelişmez mi?

Translar, kuir ya da değil herhangi bir toplumsal cinsiyet kategorisini desteklemek ya da reddetmek zorunda bırakılmadan, cinsel yönelimleri fark etmeksizin bedenleriyle saygı görmek istiyorlar. Kendilerini reddeden bir sistemin destekçisi olamazlar. Kimin daha kuir olduğundan daha önemlisi, trans kimlikler arasındaki farklılıkların görünür kılınması ve bunların etnisite, sınıf, din gibi diğer kimliklerle birlikte analiz edilmesidir (Namaste, 2005).

Transfeminizm, kuir teori ve politikayı, kimin daha çok kuir olduğunu tayin eden bir ölçek olma riskine karşı, "belirli bir cinsel kimlikte ısrar etmeyen"

niteliği ile savunuyor (**Namaste, 2005**). Ne de olsa "toplumsal cinsiyetin yeniden üretimi daima iktidarla karmaşık bir pazarlıktır; aslında bu normları yeniden üretmeyen hiçbir toplumsal cinsiyet yoktur" (**Butler, 2010**).

Son Söz Olarak

Trans kimliklere dair bio-medikal ve psikolojik literatüre katkı sağlayan Benjamin, John Money, Robert Stoller ve Richard Green gibi araştırmacılar ve klinikçiler³, kendilerini cinsellik için daha bilimsel ve liberal tutumların gelişmesi hareketinin bir parçası olarak gördükleri halde, çalışmaları toplumsal cinsiyete dair oldukça geleneksel tutumları yansıtmakla eleştirildi (**Shapiro, 1991**). Bu erkekler gibi, cinsellik konusunda ilerici olduğunu zannetmemek, ama olabilmek için de henüz açığa çıkmamış ya da fark edilmemiş gerçekliklerin bütün hikâyeyi etkileyebilecek olduğunu unutmamak gerekiyor. Nasıl ki kadınların yazdığı tarih erkeklerinkini değiştirdi, transların tarihi de kadınlarınkini etkileyecek.

Diğer yandan önce birinci dalga, sonra ikinci dalga ve nihayet üçüncü dalga feminizmin eleştirilmesi, aynı zamanda onun tarihsel olarak ne kadar geliştiğini ve güçlendiğini de gösterir. Bu tartışmalar, hep birlikte cinselliği ve cinsel özgürlüğü anlama ve analiz etme çabası. Bu tartışmalarda zaman zaman yaşanan gerilimlerden kaçınmak için, kural koymak yerine ortaklaşma zemini bulmak gerekiyor. Transfeminizm; feminizm, kuir teori ve trans çalışmalarının basitçe herkesin ataerkil tahakküm altında yaşıyor olduğu noktasından bağlanabileceğini savunarak, feminizmi herkes için istiyor.

Dipnotlar

1. Örneğin bkz. Sandy Stone 1991; Kate Bornstein 1994; Susan Striker 1996; Ki Namaste 1994.
2. Örneğin Foucault, Sedgwick, Butler, Rubin.
3. Benjamin, "Trans-sexualism and Transvestism" (1964); Money, "Sex Errors of The Body" (1968); Green, "The 'Sissy Boy Syndrome' and the Development of Homosexuality" (1987).

Kaynaklar

- Bornstein, K.** (1994). *Gender Outlaw: On Men, Women, and the Rest of Us*. New York City: Routledge.
- Butler, J.** (2010). *Queer-Yoldaşlığı ve Savaş Karşısı Siyaset*. (çev. Elçin Yılmaz), http://www.antihomofobi.org/arsiv/2010_queer_yoldasligi_ve_savas_karsiti_siyaset.htm
- Butler, J.** (1990). *Gender and Trouble*. New York: Routledge.
- Butler, J.** (1993). *Bodies That Matter*. New York: Routledge.
- Elliot, P.** (2009). "Engaging Trans Debates on Gender Variance: A Feminist Analysis". *Sexualities*, Vol 12(1): 5-32.
- Enke, A.F.** (2012). *Transfeminist Perspectives in and beyond Transgender and Gender Studies*. Temple University Press.

Gamson, J. (1997). "Messages of Exclusion – Gender, Movements and Symbolic Boundaries", *Gender and Society*, 11(2):178-199.

Garber, M. (1992). *Vested Interests – Cross-Dressing & Cultural Anxiety*, New York: Routledge.

Hines, S. (2007). *Transforming Gender: Transgender practices of Identity, Intimacy and Care*. UK: The Policy Press.

Namaste, Ki. (1994). *The Politics of Inside/out: Queer Theory, Poststructuralism and a Sociological Approach to Sexuality*. *Sociological Theory*, Vol 12 (2).

Namaste, V. (2005). *Sex Change, Social Change: Reflections on Identity, Institutions, and Imperialism*. Toronto: Women's Press.

Koyoma, E. (2001). *The Transfeminist Manifesto*. <http://www.confluere.com/readings/pdf-rdg/tfmanifesto.pdf>

Shapiro, J. (1991). "Transsexualism: Reflections on the Persistence of Gender and the Mutability of Sex", sy. 248-279, *Body Guards - The Cultural Politics of Gender Ambiguity* içinde, (ed. J. Epstein ve K. Straub), New York: Routledge.

Stone, S. (1991). "The Empire Strikes Back: A Posttranssexual Manifesto", sy.280-304, *Body Guards - The Cultural Politics of Gender Ambiguity* içinde, (ed. J. Epstein ve K. Straub, New York: Routledge.